

БОСҚИНЧИЛИК ЖИНОЯТИНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ТАВСИФИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7884861>

Рахматуллаев Музаффар Талгатович*

Аннотация.

Ушбу мақола босқинчилик жиноятининг криминалистик тавсифи тушунчасига, шунингдек, унинг алоҳида элементларини таҳлил қилишга бағишланган. Мақолада муаллиф томонидан босқинчилик жиноятини содир этадиган шахсларнинг индивидуал хусусиятлари, жабрланувчиларнинг ўзига хос хусусиятлари, жиноят кўп содир бўладиган жойлар, криминоген вазият ҳамда жиноятни содир этиш усуллари илмий жиҳатдан таҳлил қилинган. Шунингдек, муаллиф томонидан олимларнинг криминалистик тавсиф ҳақидаги фикрлари илмий баҳс йўли билан мунозара қилинган.

Таянч тушунчалар.

босқинчилик, криминалистик тавсиф, жиноятлар, элемент, жиноятчи, жабрланувчи, жиноят содир бўладиган ҳудуд, жиноятни содир этиш усули, жабрланувчининг хулқ-атвори.

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЕННОГО ПУТЕМ РАЗБОЯ

Аннотация.

Данная статья посвящена криминалистической характеристике преступления, совершенной путем разбоя, а также анализу его отдельных элементов. В статье автор научно проанализировал индивидуальные особенности лиц, совершивших преступления разбоя, особенности поведения потерпевших, места частого совершения преступления, способы совершения преступления, криминогенную обстановку. Также автором отражены мнения учёных о криминалистической характеристике в рамках научных дискуссий.

Ключевые слова.

Разбой, криминалистическая характеристика, преступление, состав, преступник, потерпевший, место преступления, способ совершения преступления, поведение потерпевшего.

* Самарқанд вилоят ИИБ хузуридаги Тергов бошқармаси бошлиғи, полковник

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига кўра, мулкдор мулкига ўз хоҳишича эгалик қилади, ундан фойдаланади ва уни тасарруф этади. Мулкдан фойдаланиш экологик муҳитга зарар етказмаслиги, фуқаролар, юридик шахслар ва давлатнинг ҳуқуқларини ҳамда конун билан кўрикланадиган манфаатларини бузмаслиги шарт¹⁰⁶. Инсонга тегишли бўлган ҳуқуқлар ичида мулк ҳуқуқи муҳим ўрин тутаяди ва унинг тегишли ҳуқуқий ҳимояси аҳолининг иқтисодий фаровонлиги кўрсаткичи бўлиб хизмат қилади.

Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича Европа Конвенциясига мувофиқ, одамлар конуний равишда ўзларига тегишли бўлган мулкка эгалик қилиш ҳуқуқига эга. Ҳукуматлар мулкни асоссиз ололмайдилар, бошқа одамлар ҳам буни олишга ҳаққи йўқ¹⁰⁷.

Самарқанд вилояти Ички ишлар бошқармасининг ўтган 2022 йилдаги маълумотларига кўра, вилоят ҳудуди шахснинг мулкига қарши жиноятлар сони барча рўйхатга олинган жиноятларнинг 31,7 % ни ташкил этди. Вилоят микёсида босқинчилик билан боғлиқ 16 та жиноят иши кўзғатилган бўлиб, шундан жиноят ишларининг 14 таси ёки 87,5 % айблов ҳулосаси¹⁰⁸ билан тегишли судловга юборилган. Таҳлил қилинаётган мавзу бугунги кунда жуда долзарбдир, чунки мулкни ҳимоя қилиш институти, умуман ижтимоий муносабатларни қуриш ва шахснинг барқарорлигини таъминлаш жамият ва давлат учун муҳимдир.

Ушбу мақолада биз босқинчилик жиноятининг криминалистик тавсифи хусусиятларини, хусусан, криминалистик тавсиф ўз ичига олган элементларни кўриб чиқамиз. Хусусан, босқинчиликда ҳужумнинг предмети, жиноят содир этиш ҳолати (жой ва вақт), шунингдек жиноятни содир этиш усуллари, изларни шакллантириш механизми, жабрланувчи ва жиноятчининг шахси тўғрисидаги маълумотларни таҳлил қиламиз.

Бугунги кунга қадар криминалистика тавсиф тушунчасига олимлар яқдил ечим бермаган, шунингдек унинг таркибий элементлари ҳақидаги ягона фикр мавжуд эмас.

Ғ.А.Абдумажидов жиноятларнинг криминалистик тавсифига “кўриб чиқилаётган жиноят турларининг энг муҳим томонлари тўғрисидаги

¹⁰⁶ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент. Адолат-2022. <https://constitution.uz/uz/clause/index#section2>

¹⁰⁷ Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича Европа Конвенцияси. Протокол-1 1-модда. 1950 йил [//https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/European_Convention_on_Human_Rights#Article_1_-_property](https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/European_Convention_on_Human_Rights#Article_1_-_property)

¹⁰⁸ Самарқанд вилояти ИИБ ҳузуридаги Тергов бошқармаси ҳисоботлари

умумлаштирилган далилий маълумотлар ҳамда уларга асосланган илмий хулосалар ва тавсиялар тизими¹⁰⁹” деб таъриф берган.

Т.Б.Маматкулов ва бир гуруҳ олимлар фикрича, жиноятларнинг криминалистик тавсифи тур, гуруҳ ва алоҳида жиноятни содир этиш усули, механизми ва ўзига хос шароити каби криминалистик аҳамиятга эга аломатларда, ўз аксини топган ҳамда жиноят субъектининг шахси ва бошқа ҳолатлар, муайян жинойӣ ҳаракат ва ниҳоят жиноятларни очиш, тергов қилиш ва олдини олиш билан боғлиқ вазифаларни муваффақиятли тарзда ҳал қилишни таъминлаш тушунилади¹¹⁰.

Р.А.Алимова ва А.Н.Норбоевлар фикрига кўра, криминалистик тавсиф тушунчаси таркибига муайян жиноятларнинг далилий аҳамиятга эга бўлган энг муҳим белгиларидан ташқари уларга асосланган ҳолда ишлаб чиқиладиган илмий хулоса ва тавсияларни ҳам киритиш лозим¹¹¹. Баён қилинган фикр ушбу муаллифлар томонидан жиноятларнинг криминалистик тавсифини ҳам назарий, ҳам амалий тушунча сифатида тасаввур қилинганлигини билдиради.

Н.Р.Яблоковнинг таъкидлашича, "жиноят турининг типик криминалистик тавсифи бу жиноятлар тури, хилма-хиллиги, гуруҳининг криминалистик аҳамиятли белгиларини илмий тавсифлаш тизими ва уларни содир этиш усули, механизми ва муҳити, уларнинг шахсияти каби элементларнинг хусусиятларида намоён бўлади. Таърифланган жиноят турига хос бўлган предмет ва бошқа элементлар, улар ўртасидаги ўзаро боғлиқликни очиб бериш билан уларнинг билимлари тавсифнинг моҳиятли томони билан биргаликда жиноятларни муваффақиятли тергов қилишни таъминлайди¹¹²."

С.И.Винокуров бу тушунчага қисқача таъриф бериб, криминалистик тавсифни маълум турдаги жиноятнинг типик белгиларининг илмий жиҳатдан ишлаб чиқилган тизими сифатида белгилаб берди, бу изни шакллантириш механизмини аниқлаш, бирламчи тергов вазифаларини тушуниш имконини беради¹¹³. Криминалистик белгиларнинг умумий тушунчасини қуйидаги таърифга қискартириш мумкин: Криминалистик

¹⁰⁹ Абдумажидов.Ф.А. Криминалистика:Дарслик.-Т.,2003.-Б.219

¹¹⁰ Маматкулов.Т.Б Криминалистика: Дарслик/ Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2021.- 384-б

¹¹¹ Алимова.Р.А., Норбоев.А.Н.. Жиноятларни тергов қилиш усуллари: Ўқув қўлланма. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2007. –12-б.

¹¹² Яблоков.Н.П. Криминалистика: учебное пособие для вузов. Изд. 3-е, перераб. и доп. М., 2005. С. 64

¹¹³ Винокуров.С.И. Криминалистическая характеристика преступления, ее содержание и роль в построении методики расследования. Методика расследования преступления (общие положения). М., 1976. С. 101.

тавсиф - бу усул ва механизмда намоён бўлган жиноятнинг ўзаро боғлиқ белгиларининг динамик тизими бўлиб, жиноят, шунингдек, жиноят субъектининг шахсида ва жабрланувчининг шахсида намоён бўлади.

Айтиш керакки, криминалистик тавсиф тузилишига жиноий тажовузнинг предмети шу қадар аҳамиятлидирки, бу ҳақдаги маълумотлар терговчига керакли кидирув фаолиятини белгилаш ва амалга ошириш имконини беради.

Кўриб чиқиладиган жиноят элементларида тажовузнинг предмети кимгадир тегишли бўлган мулк, шунингдек, инсон саломатлиги бўлиши мумкин. Мулк сифатида Ўзбекистон Республикаси валютасидаги нақд пул ёки қимматли қоғозлар, хорижий банкларга тегишли бўлган банк картаси, заргарлик буюмлари, тангалар коллекциялари, қимматбаҳо медаллар, антиквар буюмлар (пиктограммалар, расмлар ва бошқа қимматбаҳо буюмлар), кийим-кечаклар, компьютер ва маиший техника буюмлари, транспорт воситалари ва бошқалар.

Жиноят қандай содир этилганлигини тавсифловчи маълумотлар криминалистик жиҳатдан жиноий қилмиш белгиларининг энг муҳим таркибий элементларидан бирини ташкил қилади. Ушбу тушунчанинг таърифига келсак, олимлар турли нуқтаи назарларни илгари суришади. Масалан, А.Н.Колесниченко жиноят содир этиш усулини маълум бир кетма-кетликда, субъект томонидан қўлланиладиган индивидуал ҳаракатлар, усулларнинг комбинацияси», «жиноятчи хатти-ҳаракатининг ифодаланган усули» деб таърифлайди¹¹⁴. Р.С.Белкин «бу шахс, жиноий тажовузнинг предмети ва шароитлари билан белгиланадиган, жиноий мақсадга эришишга қаратилган ва ягона жиноий режа билан бирлаштирилган субъектнинг ҳаракатлари тизими»¹¹⁵. Бизнинг фикримизча, Н.П.Яблоков ушбу тушунчага аниқроқ таъриф бериб, уни «субъектнинг жиноят содир этилишидан олдинги, содир бўлган пайтда ва ундан кейин содир бўлган хатти-ҳаракатларининг объектив ва субъектив равишда шартланган тизими, ташқарида ҳар хил характерли изларни қолдирадиган, рухсат берувчи билан содир бўлган воқеанинг моҳиятини, жиноятчининг жиноий хатти-ҳаракатининг ўзига хослигини, унинг шахсий маълумотларини тушуниш ва шунга мос равишда жиноятни очиш муаммоларини ҳал қилишнинг энг

¹¹⁴ Колесниченко.А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1965. С. 18.

¹¹⁵ Аверьянова.Т.В., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р.; под ред. Белкина Р. С. Криминалистика: учебник для вузов. М., 2000. С. 66.

мақбул усуллари аниқлаш учун криминалистик усуллари ва воситаларининг ёрдами тушунилади¹¹⁶.

Шуни таъкидлаш керакки, босқинчиликни содир этиш усуллари бошқа жиноятларга караганда кўполроқдир. Бу турдаги жиноятларда кўпинча босқинчилик ҳужумлари баданга енгил, ўртача оғир ёки оғир шикаст етказиш ёки уни қўллаш таҳдиди билан, баъзан эса жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлиши билан бирга содир этилган.

Қоида тариқасида, кўриб чиқиладиган жиноятлар тоифаси содир этиш усулининг муҳим таркибий қисми бу уларни пухта тайёрлашдир. Бунда тайёргарлик чоралари қуйидагилардан иборат: бўлажак тажовуз объектини олдиндан аниқлаш, жиноят содир этиш режасини тузиш, шерикларни қидириш ва улар ўртасида ролларни тақсимлаш, энг қулай вақт ва жойни танлаш, ташқи кўринишини яшириш, ўқотар ёки совуқ қуролларни, шунингдек, бузиш қуролларини излаб топиш, агар зарурат туғилса транспорт воситаларини ҳам тайёрлаб қўйиш.

Энг пухта тайёргарлик давлат ёки тижорий тузилмаларнинг (масалан, валюта айирбошлаш шаҳобчалари, кассалар) мулкани босқинчилик йўли билан тортиб олишга қаратилган ҳолатларда амалга оширилади. Шу мақсадда жиноятчилар муассаса ёки корхонанинг иш тартибини, сменаларини, ходимларнинг ҳаракатланиш маршрути, хавфсизлик шартлари ҳамда сифати ва бошқаларни ўрганадилар. Агар фуқароларга ҳужум қилиш режалаштирилган бўлса, уларнинг турмуш тарзи ўрганилади, қимматбаҳо буюмлар сақланадиган жой, уларнинг сони ва бошқа ҳолатлар аниқланади.

Босқинчилик усуллари орасида қуйидагиларни санаш мумкин:

1. Қаровсиз ҳолатдаги очик майдонларда тўсатдан қилинган ҳужум ва зўравонлик.

2. Очик майдонда, ҳовлиларда, уйларнинг кириш жойларида зўравонлик ёки ундан фойдаланиш таҳдиди билан қилинган ҳужум.

3. Турар-жой биноларига ҳар қандай баҳона ёки зўравонлик билан кириб бориш орқали ҳужум қилиш.

4. Сотувчилар, кассирлар, банк ходимлари, тижорат корхоналари, молия муассасалари, алоқа идоралари биноларида амалга оширилган босқинчилик ҳаракатлари.

5. Пул, юк ёки қимматбаҳо буюмни тортиб олишга қаратилган транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига қилинган ҳужум.

¹¹⁶ Яблоков.Н.П. Криминалистика: учебное пособие для вузов. С. 65.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, саналган усуллар яқуний рўйхат эмас, у ҳудуддаги криминоген вазият ва шахслардан келиб чиқиб тўлдирилиши мумкин.

Жиноий қилмишни содир этиш шароити жиноятнинг криминалистик тавсифи таркибидаги асосий элементлардан биридир, чунки унинг мазмунини таҳлил қилиш жиноятнинг криминалистик белгиларининг муҳим сонини батафсил аниқлаш имконини беради.

Ҳар қандай жиноят содир этиш шароити, энг аввало, жой ва вақт каби шарт-шароитлар билан тавсифланади.

Босқинчилик қилиш учун жой танлашда жиноятчилар маълум шартларга амал қиладилар: улар жиноятнинг ўзига хос предметини, куннинг вақтини, одам гавжум бўлмаган, ҳодиса жойидан зудлик билан қочиш имконини берадиган, жабрланувчиларнинг мулкани тез ва хавфсиз тарзда эгаллаш имкониятини берадиган жойларни аниқлайдилар ва ҳужумни қайд этилган жойда содир этишади. Масалан, кўп қаватли уйларнинг кириш жойлари, лифтларни босқинчилик қилиш учун жой сифатида танлашини келтирсак, бундай жойларда жабрланувчининг айбдорга қаршилиқ кўрсатиш имконияти чекланганлиги билан изоҳлаш мумкин. Бундан ташқари, одатда бу ерда жабрланувчига ҳужумдан ўзини ҳимоя қилишга, содир бўлган воқеа ҳақида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга хабар беришга ва гувоҳ сифатида иштирок этишга ёрдам берадиган бегона одамлар бўлмайди. Бу эса жиноятчиларга жиноятни осон ва ўзлари учун қулай ҳолатда содир этишига олиб келади.

Бугунги кунда суд-тергов амалиётидан келиб чиқиб, қуйидагиларни босқинчилик қилиш учун типик жой сифатида белгилашимиз мумкин: темир йўл вокзаллари, бекатлари, автовокзаллар ва аэропортлар, шаҳарлараро поездлар, ташкилотларнинг идоралари, хизмат ва турар-жой бинолари, ҳовлилар ва уйларнинг кириш жойлари, очик майдонлар, парклар, жамоат транспорти бекатлари ва бошқалар.

Очик жойларда ҳужумлар асосан тунда содир бўлади. Бунинг сабаби, мазкур жойларда одам кам, яъни гавжум эмас, жиноятчини гувоҳлар кўрмайди ва у қаршилиқларга дуч келмайди. Шу билан бирга куннинг муайян вақтида "Пайнет" шаҳобчалари, алоқа компанияси офислари, омборлар, ёқилғи қуйиш шаҳобчалари ҳужумларга энг заиф жой ҳисобланади. Агар ҳужум уй-жойга қилинган бўлса, жиноятчилар кўпинча яшовчилар йўқ бўлган ёки улар ухлаётган вақтни танлашади. Шунингдек,

кун давомида, тушлик танаффусидан биров олдин ёки муассаса ёпилишидан олдин, молиявий ташкилотларга, заргарлик дўконларига миқозлар минимал бўлганда, лекин кассаларни очишга қодир бўлган ходимлар мавжуд бўлганда хужумлар амалга оширилади.

Биз кўриб чиқаётган жиноятлар таркибини содир этишда из ҳосил қилиш механизми қуйидаги изларнинг мавжудлигида намоён бўлади:

- воқеа жойидаги кураш излари; бармоқ, пойабзал излари. Кўпинча бармоқ излари эшик туткичларида, калитларда, столларда, стулларда, шиша шкафларнинг юзаси қисмида учраса, оёқ излари кириш эшикдаги пол юзасида топилади. Микроразрлар одатда стуллар, диванлар, эшик ромлари, дераза ён панелларида, автомобилларда - ўриндиқларда, хавфсизлик камарларида бўлиши мумкин;

- айбдор шахс ҳақидаги ҳид маълумотларини ташувчиси бўлган нарсалар - жиноятчининг воқеа жойида қолдирилган шахсий буюмлари, шунингдек, айбдор бўлган диванлар, креслолар, автомашиналар;

- боғлаш учун ишлатиладиган буюмлар - лента, арқонлар, симлар;

- ўқотар қуроллар, совуқ қуроллар, шунингдек қурол сифатида ишлатиладиган буюмлар;

- қочиш пайти қолган пойабзал, бармоқлар, транспорт воситаларининг излари.

Жиноятнинг криминалистик тавсифи таркибининг асосий элементи жиноятчи шахсиятидир. Жиноят содир этган шахснинг хусусиятлари тўғрисидаги маълумотларни ҳисобга олмасдан туриб криминалистик таҳлилни ўтказиш мумкин эмас. Ҳар қандай жиноий фаолият натижасида жиноятчи шахси ҳақидаги маълумотлар, унинг ижтимоий-психологик хусусиятлари, жиноий тажрибаси, махсус билим ва кўникмалари, жинси, ёши ва бошқалар тўғрисидаги маълумотлар мавжуд. Таъкидлаш жоизки, бугунги кунда таҳлил қилинаётган жиноятларнинг субъектлари асосан эркаклардир. Аёллар босқинчиликни эркакларга қараганда етти баробар кам содир этишади¹¹⁷.

Босқинчиликнинг катта қисмини 16-40 ёшдаги шахслар содир этади. Қоида тариқасида, улар гуруҳга бирлашганларидан сўнг, маълум вақт ичида катталар вояга етмаганларга қараганда камроқ жиноий ҳаракатлар қиладилар, аммо улар тайёргарликка эҳтиёткорлик билан ёндашадилар. Уларнинг гуруҳлари кўпинча икки-уч кишидан иборат бўлиб, барқарор

¹¹⁷ Самарқанд вилояти ИИБ ҳузуридаги Тергов бошқармаси ҳисоботлари

характерга эга ёки катта зарар келтирадиган бир нечта жиноятларни содир этиши билан ўзига хос хусусиятга эга.

Вояга етмаганлар кўпинча жиноий хатти-ҳаракатларни олдиндан тайёргарликсиз ўз-ўзидан ва намоийшкорона қиладилар. Шу билан бирга, улар ўзларини жуда тажовузкор, кўполлик билан тутадилар. Уларнинг гуруҳлари энг кам уюшган ва одатда бекарор бўлади.

Жабрланувчининг хулқ-атворини жиноят бўлишидан олдин, содир бўлган пайтда ёки ундан кейин ўзига хос хусусиятларини аниқламасдан туриб, жиноят ишини тўлиқ ва объектив тергов қилиш мумкин эмас. Бунда жабрланувчининг шахсини ўрганмасдан жиноятнинг сабабларини ва унинг содир этилишига имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш қийинчилик туғдиради. Бундан ташқари, жиноят ишини тергов қилиш чоғида жабрланувчининг бошқа жиноятларни яшириш ёки бошқа сабаблар билан жиноятни саҳналаштириш ҳолатларини ҳам эътиборга олиш лозим¹¹⁸.

Шу сабабли, тергов жараёнида жабрланувчининг шахси, унинг турмуш тарзи, танишлари ва алоқалари ҳақида маълумотларни тўплаш керак. Кўпинча бу тоифага кексалар, аёллар, ўсмирлар, яъни жиноятчи ҳужум қилган пайтда фаол қаршилик кўрсата олмайдиган шахслар тоифаси киради. Бундан ташқари, катта миқдордаги пул, заргарлик буюмлари ва бошқа қимматбаҳо буюмларга эга бўлган бадавлат одамлар кўпинча қурбон бўлишади.

Кўриб чиқиладиган жиноятни тўғри малакалани учун, терговчилар жиноий-ҳуқуқий нормаларни яхши ўзлаштириши керак. Таҳлил қилинаётган босқинчилик жиноятининг криминалистик тавсифи тўлиқ ва ҳар томонлама ўрганишни талаб қилади. Бунинг сабаби босқинчилик ва талончилик ўхшаш таркибга эга. Шу муносабат билан терговчилар кўпинча нотўғри малака муаммосига дуч келишади.

Мухтасар қилганда, босқинчилик жиноятининг криминалистик тавсифи мазкур турдаги жиноятларни самарали тергов қилиш, жиноятни тергов қилиш жараёнида юзага келган баҳсли масалаларни ечишга ҳамда жиноят иши доирасида исботланиши лозим бўлган ҳолатларга эътибор қаратиш лозимлигини кўрсатади. Саналганлардан мақсад жиноятни тергов қилишни енгилаштириш ҳамда айбдор шахсларнинг айблилигини, айбсиз шахсларнинг айбсизлигини таъминлашдан иборатдир.

¹¹⁸ Комиссаров.В.И. Криминалистическая характеристика грабежей и разбойных нападений // Право и экономика: междисциплинарные подходы в науке и образовании. XII Международная научно-практическая конференция. В 4-х частях. Москва. 2017. С. 221-227

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент. Адолат-2022.
<https://constitution.uz/uz/clause/index#section2>
2. Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича Европа Конвенцияси. Протокол-1 1-модда. 1950 йил // https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/European_Convention_on_Human_Rights#Article_1_-_property
3. Самарқанд вилояти ИИБ ҳузуридаги Тергов бошқармаси ҳисоботлари.
4. Абдумажидов.Ғ.А. Криминалистика: Дарслик.-Т.,2003.-Б.219
5. Маматқулов.Т.Б Криминалистика: Дарслик/ Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2021.- 384-б
6. Алимова.Р.А., Норбоев.А.Н.. Жиноятларни тергов қилиш усуллари: Ўқув қўлланма. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2007. –12-б.
7. Яблоков.Н.П. Криминалистика: учебное пособие для вузов. Изд. 3-е, перераб. и доп. М., 2005. С.64
8. Винокуров.С.И. Криминалистическая характеристика преступления, ее содержание и роль в построении методики расследования. Методика расследования преступления (общие положения). М., 1976. С. 101.
9. Колесниченко.А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1965. С. 18.
10. Аверьянова.Т.В., Корухов.Ю.Г., Россинская Е. Р.; под ред. Белкина Р. С. Криминалистика: учебник для вузов. М., 2000. С. 66.
11. Яблоков Н. П. Криминалистика: учебное пособие для вузов. С.65.
12. Комиссаров.В.И. Криминалистическая характеристика грабежей и разбойных нападений // Право и экономика: междисциплинарные подходы в науке и образовании. XII Международная научно-практическая конференция. В 4-х частях. Москва. 2017. С. 221-227